

Василь Мацишин

Науковий керівник: д.е.н., доцент Гулей А. І.
Тернопільський національний економічний університет

СТРУКТУРА І ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ

Основою для існування розвиненої економіки є використання ресурсів та їх трансформація для отримання необхідної сировини. Одним з найважливіших природних ресурсів є Земля. Земельний фонд України є одним із найвагоміших економічних активів держави, унікальним за своїми властивостями, становить 60,4 млн. га. Одним із найвідоміших ознак, за якими Україну знає міжнародна спільнота, є чорноземи. Історично, родючі ґрунти України продовж століть були найбільшим багатством нації, адже дозволяли забезпечити продовольством всі державні утворення, які в різні часи існували на території нашої держави.

За двадцять вісім років незалежності Україна, маючи всі необхідні ресурси та інфраструктуру, не змогла стати повноцінним конкуренто-здатним гравцем на світових ринках продовольчих товарів. Головними причинами цього є відсутність ефективної стратегії розвитку економіки, неефективна державна політика в сфері сільського господарства, перманентні фінансово-економічні кризи, кланово-олігархічний уклад економіки, а також неефективна зміна структури земельного фонду та зміна форм власності на земельні ресурси України. Не сприяли цьому і розпаювання земель, запровадження державних актів права власності громадян на землю, довгострокова оренда на 49 років та діяльність потужних агрохолдингів.

Так, впродовж двадцяти восьми років незалежності структура земельного фонду України зазнала певних змін, більшість з яких є негативними: обсяг сільськогосподарських угідь зменшився на 522,5 тис.га, розораність земель зменшилася на 1%, що в умовах більш динамічного розвитку технологій та наукових розробок є надто низьким показником.

Згідно із Земельним Кодексом, прийнятим 25 жовтня 2001 р., усі землі України за основним цільовим призначенням поділяються на такі категорії:

- 1) землі сільськогосподарського призначення;
- 2) землі житлової та громадської забудови;
- 3) землі природно-заповідного та іншого природо-охоронного призначення;
- 4) землі оздоровчого призначення;
- 5) землі рекреаційного призначення;
- 6) землі історико-культурного призначення;
- 7) землі лісового фонду;
- 8) землі водного фонду;

9) землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. Земельні ресурси, при використанні яких формується близько 95 % обсягу продовольчого фонду і 70 % фонду товарів споживання по праву вважається первинним фактором виробництва, фундаментом економіки України. У цьому зв'язку рівень і раціональність використання землі визначатимуть у значній мірі і рівень економічного розвитку держави [1].

Використання земельного фонду України тісно пов'язане із чиним земельним законодавством, а також державними і регіональними програмами. Ключовими серед них є Закони „Про землеустрій”, „Про охорону земель”, „Про державний контроль за використанням та охороною земель”, „Про селянське (фермерське) господарство”, „Про оренду земель”, „Про розмежування земель державної та комунальної власності”, „Про державну експертизу землепорядної документації”, „Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їхніх обмежень” тощо. На жаль, у багатьох згаданих вище законах України земельні правові норми достатньо не деталізовані й не можуть бути безпосередньо використані на практиці.

Однією з проблем у сфері земельних ресурсів і землекористування України є неефективний розподіл наявного земельного фонду за цільовим призначенням, що призвело до надмірного антропогенного і техногенного навантаження на землю, а заодно й до погіршення якісного та екологічного стану ґрунтів. Доказом цього може бути низька урожайність основних сільськогосподарських культур, яка у 2–4 рази є нижчою, ніж у наших найближчих європейських сусідів.

Навіть у період незалежності України, як і в попередні роки, через грошову кризу недостатня увага приділялась збереженню та відтворенню родючості ґрунтів. На рівень використання земельного фонду України негативно вплинуло необґрунтоване паювання малоземельних ділянок і створення невеликих за розміром приватних господарств, що призвело до порушення сівозмін з вилученням багаторічних і однорічних трав і заміною їх ріпаком, просапними культурами, які порушують баланс поживних речовин, водний і повітряний режими. За такої ситуації прискорюється ерозія ґрунтів, унеможливується використання сучасної удосконаленої сільськогосподарської техніки, через роздрібнення земельних масивів не можна за провадити регіональних заходів щодо підвищення і збереження родючості ґрунтів. Зрозуміло, що за таких умов землекористування не можна отримати конкурентоспроможних господарств – на них чекає банкрутство.

Для раціональнішого і ефективнішого використання земельних ресурсів України необхідно на державному рівні терміново вжити комплекс заходів, спрямованих насамперед на виведення з інтенсивного обробітку малопродуктивних середньо- і сильно еродованих земель, запровадження нормативів і стандартів на землекористування, розроблення регіональних програм підвищення родючості ґрунтів та контролювання їх виконання.

Погіршення економічної ситуації в країні, а також відсутність цілеспрямованих державних програм розвитку сільського господарства, охорони ґрунтів, забезпечення нормальних умов для бізнесу і захисту прав власності призводить до зниження ефективності використання земельного фонду України.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України.–Х.: Вид-во ТОВ „Одісей”, 2001. 112с.
2. Боклаг В.А., Александрова Н.Б. Оптимізація структури земельного фонду в системі державного управління земельними ресурсами України. Держава та регіони. Сер.:Державне управління, 2013. № 2 (42). С. 43–47.
3. Кишко-Єрлі О. Б. Землі, що потребують відновлення, як нова категорія земель України. 2011. № 4. С. 297–301.
4. Наказ Державного комітету України по земельних ресурсах від 23.07.2010 № 548 «Про затвердження Класифікації цільового призначення земель». Офіційний вісник України від 15.11.2010 № 85.